

هجرت؛ عامل تحول و پیشرفت

<?xml encoding="UTF-8">

اشاره

در نوشتار پیش رو، ابتدا مطالبی در مورد اهمیت هجرت و نقش آن در تحول و تکامل جوامع و نیز اهمیت هجرت در اسلام ارائه گردیده و سپس ضمن معرفی اجمالی هجرت بلند مدت حوزه علمیه قم، عنایت مقام معظم رهبری نسبت به آن مطرح شده است.

این نوشته اقتباس از سخنان حجت الاسلام و المسلمین مروی، معاون محترم ارتباطات حوزوی دفتر مقام معظم رهبری است که در گردهمایی مبلغان محترم هجرت بلند مدت حوزه علمیه قم در تاریخ 22/3/1381 و در سالن اجتماعات دارالشفاء قم ایراد گردیده است.

«ان الذین آمنوا والذین هاجروا وجاهدوا فی سبیل الله اولئک یرجون رحمت الله والله غفور رحیم» (1)؛ «کسانی که ایمان آورده و کسانی که هجرت کرده و در راه خدا جهاد نموده اند، آن ها امید به رحمت پروردگار دارند و خداوند آمرزنده و مهربان است.»

خدا را سپاسگزار و شاکریم که به برکت مسؤولیت پذیری شما عزیزان (مبلغان هجرت بلندمدت) و همت مسؤولین دست اندر کار، یکی از اصول حیاتی اسلام؛ یعنی هجرت، حیاتی دوباره یافت و این اصل اساسی مورد توجه حوزویان عزیز قرار گرفت. و نیز خدا را سپاسگزاریم از اینکه یکی از منویات بلند رهبر عظیم الشان انقلاب اسلامی که در سفر سال 79 به قم آن را مطرح کردند، محقق شد و ان شاءالله گستره آن داخل و خارج کشور را فرا خواهد گرفت.

اهمیت هجرت

علت رکود جوامع، فرهنگ ها و مذاهب در طول تاریخ، عمدتاً به خاطر عدم تحرک آن ها و یا متولیان آن ها بوده است.

هر جامعه ای که در درون خود و در ظرف مکانی خودش محبوس شود، مظلوف آن جامعه که فرهنگ و علم و تمدن و مذهب می باشد نیز دچار رکود و انجماد و خمودی و خموشی خواهد شد. عمده پیشرفت و تمدن جوامع پیشرفته به خاطر تحرک آن ها است. اروپای قرون وسطی یک هزار سال در درون خودش محبوس بود، در طول این هزار سال کمترین تحرک و پیشرفتی در آن به وجود نیامد.

عده ای از مورخین و جامعه شناسان به جد معتقدند که مدنیت اروپا و غرب، بیداری اروپا، رنسانس و اصلاحاتی که در جامعه غرب صورت گرفت، به خاطر جنگ های صلیبی بود. جنگ های صلیبی فضای محدود و محصور را که اروپا به دور خود کشیده بود، شکست. مردم و متولیان اروپا که اروپا را مرکز عالم، و مذهب کاتولیک را تنها مذهب و انسان را فقط یک موجود مستوی القامه می شناختند و برای غیر مردم اروپا فرهنگ و مذهب و تمدنی

قائل نبودند، به خاطر جنگ های صلیبی با دنیای دیگری به نام دنیای اسلام و فرهنگ و تمدن اسلامی مواجه شدند . از این رو می گویند آنچه اروپائیان دارند به خاطر جنگ های صلیبی است که این محدودیت ها و حصارها را شکست . آمریکا امروز با همه جنایات و خباثت هایی که دارد، به لحاظ علم و تکنولوژی و صنعت، پیشرفته ترین کشور دنیا است . آمریکا محصول مهاجرت عده ای از اروپائیان است . آنان که به دنبال کشف سرزمین های جدید بودند، سرزمین آمریکا را کشف کرده و به آن جا مهاجرت کردند . اگر آن روز اروپائیان مهاجرت نمی کردند، تمدن امروز آمریکا به وجود نمی آمد .

در میان عده ای از جامعه شناسان و مورخین این شعار مطرح است که در پس هر مدنیتی، یک مهاجرت خوابیده است . مهاجرت، مدنیت و تمدن و پویایی و تحرک را به جوامع بخشیده است . مکتب و اندیشه و مذهبی که در آن هجرت نباشد، هر چند با وجود قابلیت های فراوان در درون خود، حالت رکود، انجماد، خمودگی و مردگی و یا هضم در دیگر مکتب ها و مذهب ها و اندیشه ها را پیدا خواهد کرد .

اسلام و مساله هجرت

در اسلام به مساله هجرت نه به عنوان یک واقعه و یک رویداد، بلکه به عنوان یک پدیده و اصل اجتماعی، الهی و حیات بخش نگاه می شود .

سیره پیامبر عظیم الشان اسلام صلی الله علیه و آله بیانگر اهمیت و تاثیر بسزای هجرت، در پیشرفت و ترقی فرهنگ و تفکر دینی و اسلامی است .

اولین گروندگان به اسلام در شرایطی مسلمان شدند که گرایش به پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و توحید، مصادف با انواع شکنجه ها و محرومیت ها از ناحیه کفار قریش بود . در آن شرایط سخت، عده ای از مسلمانان به دستور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از سرزمین آباء و اجدادی خود حرکت می کنند . این حرکت برای حفظ مبانی دین و ارزش های اسلامی و پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله بود . پیغمبر اکرم آنان را به لقب مهاجر مفتخر کرد و آنان «مهاجرین» لقب گرفتند .

این اسم گزاری و عنوان ها از روی حساب و منطق انجام گرفت . مثلاً مبدا تاریخ ما هجرت پیغمبر صلی الله علیه و آله است، با این که سنت تاریخ بر این است که مبدا تاریخ یک مذهب یا فکر، بر اساس تاریخ تولد صاحب آن مذهب و فکر باشد . مبدا تاریخ اسلام، ولادت پیغمبر اکرم و یا فتوحات اسلام مثل فتح مکه نیست . فتح مکه یک فتح عادی نیست؛ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مهمترین دژها را در آنجا فرو ریخت، بت ها را از بین برد، خانه خدا را گرفت، با فتح مکه بت پرستی از بین رفت و اسلام پیروز شد . فتح الفتوح اسلام، فتح مکه است . مبعث پیامبر اکرم که اساس اسلام از آن شروع می شود نیز مبدا تاریخ اسلام قرار نگرفت، ولی هجرت پیغمبر مبدا تاریخ شد و این نشان دهنده اهمیت و میزان بالای تاثیر هجرت در بینش اسلامی است .

با دقت در تاریخ اسلام مشاهده می کنیم که هرگاه اسلام در معرض خطر و نابودی قرار گرفته، هجرت به داد اسلام رسیده است .

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با اعزام سفیران و مبلغان به نقاط مختلف جزیره العرب و دیگر نقاط جهان

(ایران، روم شرقی، مصر، یمن و) . . . دو هدف عمده را تعقیب می کرد: یکی از آن دو هدف، دعوت به توحید و رساندن پیام توحید به اقصی نقاط عالم بود و هدف دیگر این بود که مردمی که سال ها در جزیره العرب و در یک قبیله با فکر قبیله ای بزرگ شده اند، حصارهای قبیله ای را شکسته و دنیای خارج از مرزها را ببینند و مطالعه کنند . پیامبر اکرم می خواهد مسلمانان با فرهنگ ها و انسان ها ی مختلف روبرو بشوند . این اقدام موجب رشد فکری مسلمان بود .

پس از پیامبر اکرم نیز شاهد هجرت های سرنوشت ساز در تاریخ اسلام هستیم و هر هجرتی موجب حرکتی نو شده است . هجرت امام حسین علیه السلام در زمانی که اسلام در معرض نابودی قرار گرفته و جز ظاهری از اسلام باقی نمانده بود و کثیف ترین آدم به نام خلیفه مسلمین بر مردم حاکم شده بود، تاثیر شگرفی داشت . آن امام از مدینه به مکه و از مکه به کربلا هجرت کرد و حرکت آفرید .

هجرت مرحوم شیخ عبدالکریم حائری به قم و نیز هجرت مرحوم آیت الله العظمی بروجردی از بروجرد به قم، در روزگاری که قم در یک حالت رکود و خموشی قرار گرفته و رضا خان و بعد از او محمد رضا با فشارهای سختی، کاملاً بر حوزه علمیه قم چیره شده بودند و یک حالت خموشی در حوزه ایجاد شده بود موجب حرکت، پویایی و زنده شدن حوزه علمیه قم گردید .

هجرت امام قدس سره از نجف به پاریس، تاثیری جدی در پیروزی انقلاب اسلامی داشت . امام امت در نجف بین دو راه مخیر بودند: یا باید در نجف می ماندند و به حرف حکومت رژیم بعثی گوش می دادند و هر نوع تحرکی را از خود سلب می کردند و یا اینکه هجرت کرده و نهضت را ادامه می دادند . اگر امام در نجف می ماند و مثل بسیاری از افراد دیگر عافیت طلبی انتخاب می کرد و می گفت، این اواخر عمر و در این سن پیری، کنار مرقد جد بزرگوارمان امیر المؤمنین قرار گرفته ایم، چرا خود را در به در کنیم، آیا نهضت ادامه پیدا می کرد و انقلاب محقق می شد؟

امام از اندیشه هجرت الهام گرفت و هجرت را انتخاب کرد . با اینکه هیچ سنخیت و علقه ای با پاریس ندارد و هیچ تناسبی بین آن عالم روحانی معنوی و عارف بزرگ، با پاریس وجود ندارد، از نجف اشرف - که همه علقه اش به نجف و کربلا بود - به پاریس مهاجرت کرد . این هجرت فضای بسیار وسیعی را برای امام به وجود آورد تا بتواند ندای خود را به گوش جهانیان برساند .

وجود انواع و اقسام رسانه ها اعم از رادیو، تلویزیون، روزنامه ها و . . . در پاریس و انجام مصاحبه از سوی آنان، امکان خوبی برای امام بود که در نجف امکان به دست آوردن آن نبود . اگر امام هجرت نمی کرد، انقلاب به پیروزی نمی رسید .

عنایت مقام معظم رهبری به هجرت

به دلیل تاثیر شگرفی که هجرت در بیداری، پویایی و حرکت بخشی به جامعه و فرهنگ و مذهب اسلامی دارد، مقام معظم رهبری عنایت و اهتمامی جدی نسبت به مساله هجرت دارند . بعد از اینکه ایشان در قم مساله هجرت را مطرح فرمودند، مدیریت محترم حوزه علمیه قم جناب حجت الاسلام و المسلمین آقای حسینی

بوشهری و بعد هم معاونت محترم تبلیغ و دستگاه های مربوطه (سازمان تبلیغات اسلامی، دفتر تبلیغات اسلامی، مرکز خدمات حوزه) مشغول به فعالیت شدند و بحمد الله محصول خوبی تا الآن داشته است . در ابتدا بنا بر این بود که مدیریت حوزه علمیه قم کار سیاست گذاری و تدبیر این امر را به عهده گیرد، اما اجرای این کار در دستگاه های مربوطه، مثل سازمان تبلیغات و . . . که متصدی کار تبلیغ هستند، انجام شود . به فرمان مقام معظم رهبری بودجه ای از سوی دفتر ایشان برای این کار اختصاص پیدا کرد تا کار شروع بشود . پس از شروع کار و گذشت چند ماه، استقبالی شد، اما مدیریت محترم حوزه و دوستان دست اندر کار این قضیه، گزارشی دادند که اگر اجرای این طرح هم توسط مدیریت حوزه انجام نشود معلوم نیست حوزویان عزیز خیلی خوب استقبال کنند . نسبت به دیریت حوزه اعتمادی است که دیگران نسبت به آن در این حد از اعتماد نیستند . از این رو قرار شد که اجرای کار هم توسط مدیریت محترم حوزه علمیه انجام شود . وقتی که طرح جدید خدمت مقام معظم رهبری ارائه شد، نظر ایشان این بود که: اگر توفیق بیشتر این کار در این است که مدیریت حوزه اجرای کار را نیز به عهده بگیرد، ما با این موافقیم . با توجه به اینکه دفتر رهبری بودجه دولتی ندارد و درآمدهای آن محدود است، پذیرش این طرح هزینه مالی سنگینی برای دفتر مقام معظم رهبری داشت، اما به دلیل اهمیت هجرت، ایشان موافقت کردند . ما معتقدیم که این طرح تحولی بزرگ در حوزه ایجاد خواهد کرد . بر فرض، مبلغان مهاجر بعد از مدتی ماندن در محل تبلیغ، به قم برگردند، با کوله باری از تجربه ها و اطلاعات و با یک جهان بینی جدید وارد حوزه خواهند شد و این نگرش جدید مطمئناً حوزه را متحول می کند و تاثیر جدی در فکر و اندیشه بزرگان و علما و صاحبان و متولیان حوزه ان شاء الله خواهد داشت .

پی نوشت :